

Anne ve Baba Hakkı

Dünyaya gelmemize vesile olan anne babalarımız; bizlerin büyümesi, yetişmesi, ailesine, nesline, nefesine ve topluma yararlı insanlar olması için yememiş yedirmiş, giymemiş giydirmiş, hasta olduğumuz zaman bizlerden daha çok hasta olup gecelerini gündüz etmiş ve daha sayamayacağımız nice nice fedakârlıklara katlanmışlardır. Efendimiz (s.a.v), “Cennet annelerin ayakları altındadır” (Kudai, Mûsned) buyurarak cennete ve ilahi rahmete vasıl olmanın yolunun, anne ve babanın rızasını kazanmaktan geçtiğini bizlere bildirmiştir.

Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'de, kendisine ibadetten sonra anne babaya itaati emretmiştir. Çünkü insanın varlığının hakiki sebebi Allah Teâlâ'dır; zâhirî sebebi ise anne ve babadır.

Dinimizde yüce Allah'ın hakkından sonra gelen en büyük hak, anne baba hakkıdır. Bu öyle büyük bir haktır ki yüce Mevlâ, âyetlerde kendi hakkının peşinden hemen anne babanın hakkını zikrederek şöyle buyurmuştur:

“Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi, ana-babanıza da iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, kendilerine ‘of!’ bile deme; onları azarlama, ikisine de güzel söz söyle. Onları esirgeyerek alçakgönüllülükle üzerlerine kanat ger ve: ‘Rabbim! Küçüklüğümde onlar beni nasıl yetiştirmişlerse, şimdi de sen onlara (öyle) rahmet et!’ diyerek dua et.” (İsrâ, 23-24)

Bundan daha güzel ifade olmaz. Yani, anne ve babanıza iyilik ederek ve onlara acıyarak muamele ediniz. Onlar yaşlandıkları an, onlara sert söz söylemeyiniz. Onların hizmetini seve seve yapınız; çünkü onlar daha önce sizin için nice fedakârlıklar yapmışlardı. Onlara yumuşak ve kibar söz söyleyiniz.

İbn Ömer (r.a) bu âyet-i kerimeyi şöyle tefsir etmiştir: “Anne ve babaya hitap ederken, 'Babacığım, anneciğim' demelidir.”

Anne babaya iyilik yapmak, onlara dil uzatmamak, onlara karşı gelmemek onlara itaattendir. Anne babaya karşı gelmek, kendilerini dil veya hal ile incitmek büyük günahdır. Dinen mahzurlu olmayan hususlarda anne babaya karşı gelmemelidir.

“Biz insana, ana-babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Çünkü anası onu nice sıkıntılara katlanarak taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl içinde olur. (İşte bunun için) Önce bana, sonra da ana-babana şükret diye tavsiyede bulunmuşuzdur. Dönüş ancak banadır.” (Lokman/14)

âyetinin tefsirinde büyük müfessir Süfyan b. Uyeyne (rh.a) şöyle demiştir: “Kim beş vakit namazı kılsa yüce Allah'a şükretmiş olur. Kim de beş vakit namazın peşinden anne babasının affı için dua ederse onlara teşekkürü yerine getirmiş olur.”

Tâbiînin büyüklerinden Kâ'b el-Ahbâr (rh.a) demiştir ki: “Allah Teâlâ, kul, anne ve babasına âsi olduğu zaman, onu helâk etmekte acele eder. Kul, anne ve babasına iyilik ve ihsanda bulunduğu müddetçe ömrü bereketli olur. Onlara yapılacak iyilik, bir şeye ihtiyaç duyduklarında güç nispetinde hâcetlerini (ihtiyaçlarını) gidermektir.”

Buhari ve Müslim, İbnu Mes'ud'dan (r.a) rivayet eder: “Rasulullah'a (s.a.v) sordum:

- Ey Allah'ın Rasulü! Hangi amel Allah Teâlâ'ya daha sevimlidir?
- Vaktinde kılınan namaz!
- Sonra hangisi?
- Ana-babaya iyilik yapmak!
- Sonra hangisi?
- Allah yolunda cihad etmek!”

İbn Hibban ve el-Hâkim şöyle rivayet eder: “Allah'ın rızası, ana-babanın rızasındadır! Allah'ın gazabı ana-babanın gazabındadır!”

et-Taberani'den gelen bir rivayet ise şöyledir: “Allah'a itaat, ana-babaya itaate bağlıdır. Ana-babaya isyan Allah'a isyan gibidir!”

Sevgilerin en güzeli anne sevgisi

Anne hakkı ödenmez, diye bir söz vardır ve doğrudur. İnsan ne yapsa annesinin hakkını ödeyemez. Hatta “Annemi sırtında hacca da götürsen hakkını ödeyemezsin” sözü bir kıssaya istinat etmektedir. Şöyle ki:

“Hasan-ı Basri Hazretleri (k.s) bir gün, Kâbe'yi tavaf ederken, sırtında küfe olan bir delikanlıyı fark eder ve ona sırtında ne taşıdığını sorar. Genç, “Küfede annem var. Biz fakiriz, senelerdir annem Kâbe'yi ziyaret etmek isterdi. Fakat maddi durumumuz müsait olmadığı için gelemedik. Kendisi ihtiyarladı, gelmesine hiç imkân kalmadı. Ama iştiyakı hiç azalmadı. Kâbe aklına geldikçe gözyaşlarını tutamazdı. Annemin bu haline tahammülüm kalmadı. İşte bu küfeyle onu ta

memleketimiz Şam'dan buraya kadar getirdim. Şimdi de Kâbe'yi tavaf ettiriyorum” der ve ardından, “Acaba, anamın hakkını, bu yaptığım ile ödeyebildim mi?” diye de sorar. Hasan-ı Basri Hazretleri (k.s) “Hayır, ödeyemezsin” buyurdular.”

Anne sevgisi, sevgilerin en güzelidir. Anneler, ömür boyu sevgiye, saygıya, hizmete ve hürmete layık olan en yüce varlıklardır. Anne; bağlılığın, fedakârlığın, cömertliğin, karşılık beklemeden vermenin ve sevmenin sembolüdür. Anne ilahi rahmete benzer. Hep verir, fakat karşılık beklemez.

Hz. Musa (a.s) bir gün Tur-i Sina'da Rabbi ile kelimada iken, Allah Teâlâ: “Ya Musa! İster misin cennetteki refikini yani arkadaşını sana dünyada iken tanıtayım” diyerek hitap eder.

Musa (a.s) da: “İsterim ya Rab” der. “Git filanca şehre, şu isimde, şu cisimde, şu mahalde bir kasap var. İşte o kasap cennette seninle beraberdir. Kusurları çoktur ama anasına yaptığı hizmetten dolayı, anasının ona ettiği duayı kabul ettim. Ona bu mevki, bu dereceyi lâıyk gördüm. Anasının yaptığı dua ile, bu mertebeye erdi. Cennette senin refikin oldu” der.

Musa (a.s) o şehre varıp mezkûr kasabı bulur. Kendisini tanıtmaksızın misafir olduğunu söyler. Kendisini bir akşamlık konuk etmesini rica eder. Kasap kabul eder. Akşamüstü Hazreti Musa'yı (a.s) yanına alıp, zembilini sırtına vurur.

Akşam için tedariki görüp kasabın evine yollanırlar. Kasap evine gelip kapıyı açar, Hz. Musa'yı alır, evin en temiz odasına yerleştirir. “Merhaba, hoş geldin” der. Sonra ilave eder: “Beni hoş gör ve biraz müsaade et. Bizim evde senden evvel eski bir misafir daha var. Onun hizmetini göreyim, sonra size hizmet ederim” der.

Tavana bağlı bir salıncağı indirir. İçinde eli, ayağı tutmaz, ihtiyarlardan oturamayacak derecede zayıf bir kadın vardır. Onun emzikteki bir çocuk gibi altını temizler, getirdiği yiyeceklerden bir kısmı ile besler, elini öper, saçını koklar. Tekrar yerine yatırır. İhtiyar bir şeyler mırıldanır. Kasap: “Âmin” der. Hz. Musa bu sözlerden bir şey anlayamaz yani ihtiyarın sesini duyamaz. Sonra gelir, Hz. Musa'nın hizmeti ile meşgul olur. Hz. Musa kasaba sorar: “Bu ihtiyar kadın kimdir?” Kasap cevap verir: “Anamdır. Başımın tacı, gönlümün ilacıdır. Derdime derman, yarama merhemdir. Misafirimdir, ona hizmet etmekten zevk duyarım” der. “Sana bir şeyler söyledi. Af edersin, ben duyamadım dua mı etti?” diye sorunca: “Evet her annenin evladına dua ettiği gibi dua etti. Olacak şey değil ama ana bu, evladına layık görür” der. “Ne diye dua ediyor sana?” “Olacak şey

değil, ben bir kasabım. Günahkâr avamdan biriyim. Her gün bana; Evladım! Allah seni Hz. Musa ile cennette refik etsin, diye dua eder. Olacak iş mi bu? Musa (a.s) kim, ben kimim” der.

Hz. Musa (a.s): “Müjde olsun sana ey kasap kardeş. Ananın duası kabul oldu. Ben Musa peygamberim. Sende cennette benim refikimsin” der.

Anne babaya itaat Allah’a itaat gibidir

Ayet-i kerimede Cenab-ı Allah, hem kendisine hem de anne babaya şükredilmesini emretmektedir. Nitekim Efendimiz (s.a.v) de bir hadislerinde şöyle buyurmuşlardır: “Her kim anne babasını razı, hoşnut ederse, yaratanını da razı etmiş olur. Her kim anne babasını kendisine karşı öfkelenendirirse, yaratanını da öfkelenendirmiş olur.” (Kenzü’l-Ummal)

Dinimizde anne ve babaya saygı gösterip itaat etmek, Allah’a itaat etmek gibi değerlendirilmiştir. Anne ve babaya karşı gelmek, Allah’a karşı gelmekle aynı görülmüştür. Bundan dolayı Allah’ın rızası ancak, anne ve babanın rızasını ve duasını almakla kazanılabilir. Anne ve babalarımız bizim göz nurumuzdur. Onların haklarını hiçbir şekilde ödeyemeyiz. Bunun içindir ki yüce Allah Kur’an-ı Kerim’in birçok ayetlerinde anne ve baba sevgisinin önemini, anne ve babaya karşı saygı ve itaatin ne derece gerekli olduğunu gayet açık bir şekilde belirtmiştir. Yüce Allah Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyurmaktadır: “Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anne babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri veya her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa sakın onlara ‘öf’ bile deme. Onları azarlama, onlara tatlı ve güzel söz söyle. Onlara acıyarak alçak gönüllülük kanatlarını ger ve, ‘Rabbim, küçükken beni büyüttükleri gibi sende onlara merhamet et’ de.” (İsra, 23-24)

Anne ve babanın rızasını kazanmak, bir insanın erişebileceği en büyük bahtiyarlıktır. İnsan elde ettiği bu manevi kazancın meyvelerini hayatı boyunca görecektir. Çünkü anne babanın çocukları için gönülden yapacağı dualar makbuldür. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v), “Üç dua vardır ki bunların kabul olacağında hiç şüphe yoktur, mazlumun duası, misafirin duası, anne babanın evladına yaptığı dua.” (Tirmizi)

Ashab-ı Kiram’dan biri Peygamberimize (s.a.v) gelerek, “Ya Rasûlullah! İnsanlar arasında iyi davranmama en çok layık olan kimdir?” dedi. Peygamberimiz (s.a.v) “Annendir” buyurdu. Adam, “Sonra kimdir?” dedi. Peygamberimiz (s.a.v) “Yine annendir” dedi. Adam yine sordu. Peygamberimiz (s.a.v) “Yine annendir” dedi. Adam, “Sonra kimdir?” deyince, Nebi (s.a.v) “Bu defa babandır.” (Buhari, Edeb, 2) buyurdu. Peygamber Efendimiz (s.a.v) cihada gitmek için izin

isteyen bir sahabiye ana veya babasının sağ olup olmadığını sormuş, hayatta olduklarını öğrenince, “Öyleyse sen onların bakımıyla ilgilen.” (Buhari, Cihad, 138) diyerek ana babaya hizmeti cihattan da üstün tutmuştur.

Peygamber efendimiz zamanında Ensar’dan Alkame isminde bir genç vardı. Hep taat üzere olup, yaz-kış oruç tutar, geceleri sabaha kadar ibadet ederdi. Bir gün hasta yatağında fenalık geçirdi dili tutuldu. Rasûlullah’a haber verdiler. Hz. Ali ve Ammar b. Yasir hazretlerini Alkame’ye gönderdi. Kelime-i şahadeti söyletmek için çalıştılar ise de dili dönmedi. Hz Ali efendimiz, Hz Bilal-i Habeşi’yi Resûlullah efendimize gönderdi. Durumu bildirdi. Rasûlullah efendimiz (s.a.v): “Alkame’nin anası, babası var mı?” buyurdu. Orada bulunanlar “Yaşlı bir annesi var” dediler. “Annesini buraya getirin” buyurdu. Annesini getirdiler. Ona, Rasul-i Ekrem (s.a.v): “Alkame’ye ne oldu, anlat! Seninle geçinmesi nasıldır?” buyurdu. Annesi şöyle anlattı: “Ya Resûlullah! Alkame çok iyidir. Zahiddir (Dünyaya düşkün değildir), hep ibadet ve taat üzeredir. Ama ben ondan razı değilim. Çünkü o hanımının rızasını benim rızamın üzerinde tutmaktadır.”

Rasulullah (s.a.v): “Dilinin tutulması bu yüzdendir. Ona hakkını helal et de dili açılsın.” buyurdu.

Annesi: “Ey Allah’ın Rasulü! O benim hakkıma riayet etmedi. Hakkımı helal etmem.” dedi. Bunu üzerine Rasul-i Ekrem (s.a.v): “Ey Bilal! Ashabını topla. Etraftan odun toplasınlar, Alkame’yi yakacağız. Çünkü annesi ondan razı değildir.” buyurdu.

Annesi: “Ya Rasûlullah! Benim oğlumu benim gözümün önünde mi yakacaksınız, kalbim buna nasıl dayanabilir?” Server-i âlem Efendimiz (s.a.v): “Cehennem ateşi, dünya ateşinden çok daha kızgın ve yakıcıdır. Sen ondan razı olmadıkça, onun hiçbir itaati makbul değildir.” buyurdu.

O zaman Alkame’nin annesi “Ya Rasûlullah! Ben ondan razı oldum. Hakkımı ona helal ettim” dedi ve eve gitti. Eve vardığında, Alkame’nin sesini duydu. Kelime-i şahadet söylüyordu. Dili açılmıştı. Aynı gün vefat etti. Cenaze namazını Rasul-i Ekrem (s.a.v) kıldırdı.

Defin işleri bittikten sonra Server-i âlem (s.a.v), Ashab-ı Kirama dönerek: “Ey Ashabım, Ey Muhacir ve Ey Ensar! Hanımını annesinden üstün tutana Allah-u Teâlâ ve melekler lanet ederler. Onun farz ve nafil ibadetleri kabul edilmez.” buyurdu.

Zikrettiğimiz bu sebeplerden ötürü dinimiz, evladın anne ve babasına karşı yerine getirmesi gereken bazı sorumlulukları ve ahlaki davranışları belirlemiştir. Bu minvalde evlat anne ve babaya karşı güler yüzlü ve tatlı dilli olmalıdır; asık surat ve sert sözler onları incitir.

Çağırdıklarında bekletmeden hemen koşmalıdır. Söz konusu talepleri Allah'a itaatsizlik olmadıkça isteklerini yerine getirmelidir. Yanlarında yüksek sesle konuşmamalı, örf ve adetlerimize göre saygısızlık ifade eden davranışlardan sakınmalıdır. Geçim sıkıntısı içerisinde iseler, yardım etmeli ve ihtiyaçlarını gidermelidir. Hastalık veya yaşlılık sebebiyle hizmete ihtiyaç duyuyorlarsa seve seve hizmet etmelidir. Öldükten sonra da onlar için yapılması gereken bazı hizmetler vardır. Zira annenin vefatıyla evladın ona karşı olan vazifeleri bitmez. Onu rahmetle anmak, bağışlanması için dua etmek, onun adına hayırlar yapmak, varsa vasiyetlerini yerine getirmek, evladın bazı görevleri arasındadır.

Ne mutlu annelerini layıkıyla sevenlere, onları her zaman hatırlayanlara, annelerine en güzel şekilde hizmet edenlere, annelerinin hayır dualarını alıp dünya ve ahiret mutluluğuna erebilenlere.

Faydalanılabilecek kaynaklar:

- Kalplerin Keşfi – İmam Gazâlî - Semerkand Yayınları
- Mutluluk Yolu (Hadisler Işığında Aile İlişkileri) - Abdullah B. Mübarek – Semerkand Yayınları
- Ailede Saklı Cennet – Mehmet İldıran - Semerkand Yayınları
- Aile Saadeti - S. Muhammed Saki Erol - Semerkand Yayınları
- Evlilik ve Aile – Hüseyin Okur - Semerkand Yayınları